

Mijn poemajaren

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Laura Coleman

Mijn poemajaren

Een ode aan de jungle en de helende kracht
van vriendschap tussen mens en dier

Vertaald uit het Engels
door Bep Fontijn

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 6013 8

© 2021 Laura Coleman

© 2022 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Bep Fontijn

Oorspronkelijke titel *The Puma Years. A Memoir*

Oorspronkelijke uitgever Little A, New York

Omslagontwerp bij Barbara op basis van een ontwerp van Micaela Alcaino

Ontwerp fotokatern Girl Friday Productions

Omslagillustratie © Micaela Alcaino

Foto auteur © Eva Coleman

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor iedereen die van het opvangcentrum is gaan houden.
En voor Wayra.

Er was geen [dier] meer over waarvan ik de naam weg kon nemen en toch voelde ik me zo dicht bij hen als ik een van hen zag zwemmen of vliegen of sjokken, of voor me langs of over mijn huid zag kruipen, of me 's nachts zag achtervolgen of overdag een poosje met me mee zag lopen. Ze leken veel dichterbij dan toen hun namen tussen mijzelf en hen in stonden als een duidelijke barrière. Zo dichtbij dat mijn angst voor hen en hun angst voor mij een en dezelfde angst werden. En de aantrekkingskracht die een groot deel van ons voelde, het verlangen om elkaars pantser of huid of veren of vacht te voelen of aaien of strelen, om elkaars bloed of vlees te proeven, om elkaar warm te houden: die aantrekkingskracht was nu helemaal één geworden met de angst. En het verschil tussen de jager en de prooi, en tussen de eter en het voedsel was verdwenen.

Ursula K. Le Guin, 'She Unnames Them' uit *The New Yorker*,
21 januari 1985

Opmerkingen van de auteur

Er bestaan veel verschillende namen voor de poema (*Puma concolor*). Misschien omdat ze ooit over heel Noord- en Zuid-Amerika verspreid leefden, van Canada tot aan de randen van Vuurland. Enkele van die namen zijn: Florida-panter, cougar, bergleeuw en zilverleeuw. Er bestaan misschien wel meer dan tachtig namen voor dit dier, meer dan voor welk dier ook. Maar zelf kende ik ze in Bolivia enkel als 'de poema'.

De meeste persoonsnamen in dit boek zijn aangepast. Sommige fictieve personen zijn een combinatie van bestaande personen. Soms heb ik ook de tijdstippen en gebeurtenissen aangepast omdat het anders wel een heel dik boek zou worden, maar de meeste zijn zoals ik me die herinner. De organisatie en de locatie heb ik niet veranderd. Comunidad Inti Wara Yassi is een Boliviaanse niet-gouvernementele organisatie die zich tot doel stelt om slachtoffers van de handel in wilde dieren een tweede kans te geven. Het opvangcentrum waarbij ik betrokken ben is Parque Ambue Ari. Zowel de ngo als het opvangcentrum wordt in stand gehouden door mensen die sterker zijn dan je in woorden kunt uitdrukken.

DEEL EEN

Het is 2007 en ik ben vierentwintig jaar oud. Ik ben niet klein, maar ook niet echt lang. Ongeveer een meter zeventig, met een gebogen neus, borsten waarvan ik rugpijn krijg en platvoeten. Ik voel me een beetje verloren, al weet ik niet waarom. Ik ben vrijwel altijd single geweest. Ik eet en rook wanneer ik nerveus ben, en dat is heel vaak. Mijn ouders zijn allebei psycholoog. Ik heb een zus en twee broers, die allemaal heel succesvol zijn. Ik kom uit Engeland en ik ben een afgestudeerde kunsthistorica, iemand die niet weet dat apen grapjes kunnen maken of depressief kunnen zijn. Ik weet niet hoe een poema eruitziet.

‘Gringa. ¡Aquí!’ Hé, buitenlander, hier is het!

We rijden al urenlang, misschien wel vijf uur, al schuddend en hobbelend in een gammele bus. Ik poets met mijn mouw het beslagen, gebarsten raam schoon en tuur naar buiten. Ik zie alleen maar oerwoud.

‘¿En serio?’ Echt? Ik kan de angst in mijn stem niet verbloemen.

‘¡Sí! El parque.’ Het opvangcentrum.

De vrouw naast me tilt haar kind van mijn schoot en een man – die al over de rijen stoelen en over andere klem zittende passagiers, kippen, baby’s, exotische vogels en zakken rijst heen klimt – pikt meteen de paar vrije centimeters in die ik achterlaat. En dan sta ik helemaal alleen op een lege, rechte weg midden in het Amazonewoud van Bolivia de achterlichten van de bus na te kijken. Het is een beetje nevelig, waardoor het dunne, gebarsten asfalt lijkt te bewegen alsof het water is. Hoge grassen en bomen, groene, paarse, oranje en gouden, hangen boven de berm van de weg. Er zijn bladeren in alle kleuren te zien,

totdat alles lijkt samen te smelten tot een voor me opdoemende wand. Het is heet en benauwd en ik heb moeite met ademen. De blauwe lucht begint aan de randen al een rood-gouden kleur te krijgen. Het wordt zo nacht. Toen ik in de bus zat dacht ik dat het hier buiten doodstil zou zijn, maar dat is niet zo. De jungle gonst en spreekt een taal die ik nog nooit heb gehoord.

Ik sla een mug dood in mijn nek en zie bloed op mijn hand. Rond mijn oren zoemt er nog een. Ik zwaai met mijn armen en draai kermend rondjes op de plek waar ik sta. De jungle bevindt zich overal om me heen en als ik me omdraai zie ik een aap op een verkeersbord zitten. Geschrokken spring ik met een gil achteruit. Hij is zo klein als een kind en zit daar ineengedoken in zijn dikke roodbruine vacht. Op het bord staat heel duidelijk met rode letters GEEN APEN OP DE WEG! Hij staart me enkel aan. Ja, en? Wat wilde je eraan doen? Ik ga er helemaal niets aan doen. Het wordt zo meteen donker en ik ben in mijn eentje in de jungle. Ik voel me slapjes. Plotseling hoor ik een ander geluid boven het gegons van de jungle uit: een vreselijk gekraak. Ineens komt er een enorm zwart zwijn uit de struiken langs de weg rennen. Ze heft haar kop op – met een rode beha tussen haar tanden – en kijkt me strak aan. Ik wil me omdraaien en wegrennen, als er een man achter haar aan komt, die takjes uit zijn haren plukt.

‘Panchita!’

Het zwijn draait zich om en rent weg. Ik hoor de echo van haar hoeven tot ze door de groene mist opgeslokt wordt en is verdwenen.

In de omgeving waar ik opgroeide had je ook bos, nou ja, geen echt bos, meer een armzalig groepje bomen. Op een keer, toen ik acht was, wilde ik daar de nacht doorbrengen. Mijn vader bracht me ernaartoe en liet me daar alleen achter, zoals ik gevraagd had. (Later ontdekte ik dat hij helemaal niet weg was gegaan. Hij was iets verderop gaan zitten, met een pak koekjes en een thermosfles met warme thee.) Maar ik rolde me op in mijn slaapzak, met de vreemde geur van modder en mos in mijn neus. Mijn hart klopte sneller van de spanning en angst. Al na tien minuten rende ik huilend terug naar huis, mijn slaapzak onder mijn arm meeslepend en er vast van overtuigd dat de bomen die boven mijn hoofd kraakten en wiegden grote monsters waren.

‘¡Bienvenida!’ Welkom! De man die voor me staat glimlacht vrolijk.

'Agustino. Soy el veterinario aquí.' Ik ben hier de dierenarts. Hij bekijkt me van top tot teen, alsof het hem helemaal niet verbaast dat ik hier op de weg sta bij deze aap, terwijl de scherpe stank van een wegrennend zwijn nog in de lucht hangt. Alsof er voortdurend buitenlanders opduiken die door dat soort schepselen verwelkomd worden. Ik ben niet zo iemand. Ik duik niet op in dit soort plaatsen.

Ik heb het ene baantje na het andere gehad en na mijn laatste besloot ik drie maanden door Bolivia te gaan backpacken. Ik hoopte dat ik zo overzicht zou krijgen, iets wat ik nodig had. Naar mijn idee had ik ooit een routekaart van mijn leven gekregen, maar was ik uit koers geraakt. Ik had te veel baantjes gehad en stapte steeds weer over naar een andere werkkring, in de hoop dat die me duidelijkheid zou geven over de weg naar succes. Het laatste baantje, marketing bij een grote reisonderneming, was de druppel geweest. Door een tijdje de wereld rond te trekken, zou ik vast alles weer op een rijtje krijgen. Ik wilde volkomen veranderd terugkeren, als de Elizabeth Gilbert onder de millennials. Een persoon die met de armen in de lucht over de achtbaan roetsjt, die goede besluiten neemt, die vol overgave gaat daten en die weet wat ze wil met haar leven. Iemand die gek is op kantoorgeestjes, die zich niet midden in de nacht op de keukenvloer ziek eet aan pinda-kaas en dan het huis niet meer uit kan omdat ze geen kleren heeft die haar slank afkleden. Iemand die aan de rand van de weg op een willekeurige plek opduikt en zich daar geen zorgen over maakt. Een persoon die iemands vriendin kan zijn en op een bepaald moment een echtgenote, een moeder en een succesvolle carrièrevrouw. Alles wat ik niet ben, maar denk dat ik wil zijn.

Ik ben inmiddels twee maanden op reis en ik ben de slaapzalen die naar bier en koud braaksel ruiken nu wel zat. Ik gedraag me terughoudend tegenover de andere backpackers, die vriendschap proberen te sluiten, en ik heb moeite met de toeristische locaties die lamasteaks verkopen die duurder zijn dan een vliegticket. Het was in een van die plaatsen dat ik iemand hoorde zeggen dat je, als je naar het noorden wilde, kon meeliften met een plaatselijke boot die niet de geijkte Lonely Planet-route nam. Je kon in een hangmat wiegen, naar roze rivierdolfijnen kijken en kokosmelk drinken. Dat klonk heel aantrekkelijk. Dus ik ging op weg naar het noorden en bracht twee weken door op

een modderige rivieroever, waar ik zat te wachten op een boot die nooit kwam. Verbrand door de zon, eenzaam, dik van alle empanada's en drijfnet van de regenbuien ging ik uiteindelijk op zoek naar een internetcafé om mijn terugvlucht te vervroegen. Ik gaf het op. Ik wilde naar huis. Maar juist in dát café – bij een koude pizza, een lekker biertje en een pakje sigaretten – zag ik een folder van een Boliviaanse dierenwelzijnsorganisatie met een vrolijke aap op de voorkant. Er stond in dat je daar als vrijwilliger kon meewerken. Dus alleen maar omdat ik geen doel in mijn leven heb en omdat een innerlijk stemmetje me aanspoorde het nog niet op te geven, sta ik nu hier. Ik weet zelfs niet wat voor plaats het precies is, enkel dat er apen zijn en dat die vrolijk behoren te kijken.

Deze aap kijkt helemaal niet vrolijk. Hij loopt langzaam naar ons toe, grijpt Agustino's broekspijpen vast en trekt zich eraan op tot hij somber in de armen van de man zit. Ik dacht eerst dat deze dierenarts ongeveer net zo oud als ik was, maar nu begin ik daaraan te twijfelen. Hij heeft rimpels bij zijn donkerbruine vriendelijke ogen en zwart, onverzorgd haar. Het is een kleine man, een beetje te dik, met een rond gezicht dat ik onwillekeurig sympathiek vind. Hij steekt een hand in zijn zak en haalt er een stukje kaas uit. De aap kijkt opgetogen, pakt de kaas en propt die in zijn bek. Agustino kijkt me schaapachtig aan. Hij drukt een kus op de harige kop van de aap. 'Coco mag eigenlijk geen kaas hebben, maar dat is de enige manier om hem van de weg te halen. Het is hier te gevaarlijk voor hem. Te veel auto's.'

Ik kijk de lege weg langs en knik zwakjes. De dreiging van te veel auto's komt belachelijk over. We zitten aan het einde van de wereld en zelfs de kleine, plaatselijke bus waarmee ik gekomen ben is allang weg.

'Kom mee!' Agustino begint snel te lopen en slaat een smal, kronkelig pad in. Coco klimt omhoog en klemt zijn armen om Agustino's schouders. Terwijl hij op en neer wordt geschud en zijn kleine harige vingertjes Agustino's kraag vastgrijpen, laat hij een lange, luide en zeer neerslachtige lipscheet.

'Ja,' mompel ik zachtjes, 'zo voel ik me nou ook.'

Het is vochtig en benauwd en nevelig als we, net als het zwijn, tussen de dichte bladeren verdwijnen. Ik moet snel lopen om hem bij te houden. Mijn rugzak bonkt tegen mijn schouderbladen. Herhaaldelijk veeg ik met mijn handen over mijn gezicht terwijl er van alles zoemend mijn neus, mijn mond en mijn oren in vliegt. Scherpe, stevige takken grijpen mijn haar, krassen mijn huid tot bloedens toe. Het is donker op het pad. Ik hoor niet alleen het hoge gezoem van de muggen, maar ook vogels, insecten, krekels, iets groots en dreigends in de ondergroei. De geluiden omgeven me en ik ruik aarde, vocht en ontbinding.

We lopen ongeveer vijf minuten verder, hoewel het veel langer lijkt, voordat Agustino eindelijk stilstaat en zich omdraait. 'Welkom in *el parque*, het dierenopvangcentrum!'

We zijn aangekomen aan de rand van een open plek, die wordt omringd door hutten en vervallen gebouwtjes. Er lopen wat mensen druk rond, Bolivianen, wat buitenlanders, sommigen met modderige kleren aan en laarzen met aangekoekte modder. Agustino zwaait met zijn armen en roept luid en opgewekt: 'Samita!'

Een jonge vrouw maakt zich los van het groepje en komt naar ons toe. Zij draagt ook een aap, die sprekend op Coco lijkt, hoewel Coco een indrukwekkende rode baard heeft en deze aap helemaal niet, alsof die er bij zijn kin is afgehakt. Zodra de vrouw dicht genoeg bij ons is, springt Coco van Agustino af. De vrouw weet hem al lopend op te vangen en terwijl de twee apen ruziemaken om de ruimte en boos naar elkaar grommen, houdt ze zich geen seconde in. Ze buigt zich gewoon naar me toe en steekt haar hand uit. 'Ik ben Samantha. Sammie.'

De stank die om haar heen hangt is overweldigend.

Alles afwegend is mijn situatie zorgelijk. De apen zijn geweldig, maar... het stinkt vreselijk. Als een nat T-shirt dat tussen de vis heeft liggen rotten bij een temperatuur van 40 graden. En er zijn ook andere dieren. Het zwijn ligt languit in de modder te snurken, zich er niet van bewust dat mensen over haar heen moeten stappen. Ik weet dat dit hetzelfde zwijn is als eerder, omdat de kanten beha naast haar ligt, als een buitgemaakte schat. Er is een wasbeerachtig beest dat luid en agressief piept en met zijn staart verticaal in de lucht ijverig onder de deur van een van de gebouwtjes zit te graven. Het oerwoud hangt over alles heen en sluit al het licht buiten, wat een benauwd gevoel geeft.

Ik ben nog niet ver van de weg af. Toen ik daar was, kleurde de hemel rood, nu kan ik de hemel niet eens meer zien. De lucht is drukkend, schemerig, alsof ik mijn arm erdoorheen kan halen en de lucht dan beweegt als rook.

‘Ik... eh...’ mompel ik.

Sammie fronst haar wenkbrauwen. Ze is net als ik een buitenlander, een Amerikaanse, denk ik. Ze is ongeveer van mijn leeftijd, klein en een beetje gedrongen. Ik vermoed dat ze wel knap is, maar dat is moeilijk te zeggen. Overal zit modder: dikke klonten in haar haar, op haar kleren en op haar huid. Aan haar riem hangt een roestige, verwaarloosd uitziende machete. Ze veegt het zweet van haar voorhoofd met haar vuile, natte mouw en ze lacht, met een manisch lachje. Het weergalmt tegen de bomen, waardoor ze groter lijkt dan ze is.

‘Maak je geen zorgen,’ zegt ze tegen me.

‘Ik maak me ook geen zorgen,’ antwoord ik snel. Het is een leugen. Ik maak me heel veel zorgen.

‘Heb je een voorhoofdlamp?’ vraagt ze over haar schouder als ze weggloopt en me wenkt haar te volgen. ‘We hebben geen elektriciteit en geen heet water.’

Hoe lossen ze dat op, vraag ik me zenuwachtig af, zonder elektriciteit en heet water?

De twee apen houden zich krampachtig aan haar nek vast en ze kijken me vertwijfeld aan. ‘Je slaapt in La Paz,’ zegt ze en ze helpt me om mijn rugzak neer te zetten bij een lang stenen gebouw dat ooit, lang geleden, wit is geweest. Er zitten vier deuren in, met afbladderende groene verf, en er hangen naambordjes boven: SANTA CRUZ, LA PAZ, BENI, POSTOSÍ.

‘La Paz is wel een fijne slaapzaal,’ zo gaat ze verder, terwijl ik in mijn rugzak op zoek ben naar mijn hoofdlamp. ‘Er slapen op dit moment maar drie mensen in. Hier zijn de douches.’ Ze wijst naar een houten schuurtje dat net zichtbaar is onder de bomen. ‘Daar zijn de doortrek-wc’s, maar die kun je beter niet gebruiken als je gezondheid je lief is.’ Ze maakt met haar vingers aanhalingstekens in de lucht bij ‘doortrek’ en Coco gromt alsof hij het ermee eens is. Ze kijkt liefdevol op hem neer.

Ik vraag me af hoelang ze hier al is. Jaren? Er stond in de folder dat

je minimaal twee weken moest blijven...

‘We noemen dit de binnenplaats.’ Optimistisch wijst ze naar de open plek, die eigenlijk meer een modderige kruising is van de paden, waarlangs losse stenen liggen. In het midden staan een paar gammele banken en een scheve waterkraan. Sammie wijst naar de zijkant. ‘De comedo, waar we eten.’ Een rechthoekig houten bouwsel, zonder wanden maar met groen gaas rondom, waarschijnlijk om de insecten buiten te houden. Binnen branden kaarsen, die dansende schaduwen op de grond werpen.

‘Achter de slaapzalen is Agustino’s kliniek,’ gaat Sammie verder. ‘Als je gewond raakt, moet je daarheen.’

‘Naar de dierenarts?’

‘Agustino is een expert met de scalpel,’ zegt Sammie luid lachend.

Ik krimp ineem. Eén nachtje maar, zeg ik tegen mezelf. Ik hoef maar één nacht te overleven. Ik kan morgenochtend vertrekken. ‘Als ik die doortrek-wc beter niet kan gebruiken, waar moet ik dan... eh...’ Ik zwijg, met een kleur zo rood als de vacht van de aap.

Ze draait zich om en wijst in de richting van de duisternis: de latrine. Vervolgens leunt ze tegen de muur om haar evenwicht te bewaren, doet nonchalant een van haar rubberlarzen uit, keert die ondersteboven en giet een stroom bruin water op de grond.

Geschrokken kijk ik haar aan.

Ze knipoogt ondeugend. ‘Moeras.’

Mijn mond zakt open van verbazing. ‘Moeras?’

Dan loopt ze wuivend met haar hand weg. De apen keren hun kop naar me toe en kijken naar me, hun ogen fonkelend in het nu pikzwarte donker. Het is zo’n dichte duisternis dat het lijkt alsof ik opgeslokt ben. Even blijf ik daar alleen in het schreeuwende duister staan, in de chaos van gegons, gepulseer en gebonk. Ik weet niet wat ik moet doen. Maar dan voel ik plotseling kramp in mijn buik en ik kan niet anders dan roekeloos het pad-dat-niet-echt-een-pad-is op lopen dat Sammie me gewezen heeft. Het is enkel een iets minder donkere ruimte tussen andere donkere ruimten in het bos. Het licht van mijn hoofdlamp schijnt op takken, waardoor ze oplichten als witte ribben, als lijken die op een grote hoop opgestapeld zijn.

Binnen een paar minuten word ik omringd door dik gebladerte. Het

'pad' is doodlopend en de latrine is een schuurtje aan het eind ervan. Ik trek de gammele deur open, trek met bonzend hart mijn broek naar beneden en hang boven de gebarsten kist van iets wat geen toilet is maar een oneindig diep gat. Het stinkt er zo erg dat ik moet kokhalzen. Ik hoor een luide plons als datgene wat uit mijn lichaam komt diep beneden me in een soort brij valt. Mijn knieën raken de deur en ik lees een boodschap die iemand erop gekrast heeft. EL LUGAR PERFECTO PARA MEDITAR, PENSAR, SOÑAR, AMAR, COMPARTIR, ESCUCHAR, HABLAR Y ESTAR. Dit is de perfecte plek om te mediteren, denken, dromen, lief te hebben, delen, luisteren, praten en verblijven. Ik grinnik. Er is in ieder geval iemand met gevoel voor humor.

Ik denk dat mijn relatie met insecten en beestjes vrij normaal is: ik houd er niet van. Ik heb ooit mijn slaapkamerdeur op slot gedaan en een week op de bank in de huiskamer geslapen omdat er een spin over mijn kussen had gelopen. Maar nu, vlak bij deze poepdoos, zie ik opeens een massa grijze spinnenwebben. Rijen termieten lopen over de muren. Ik draai me onwillekeurig om en kan me niet beheersen. Ik kijk in het gat. Er beweegt van alles. Gekronkel. Stront en maden. Ik gil. Een spin ter grootte van een theekopje kruipt rustig tegen de kist op. Hij is zwart, met gele kaken.

Ik vlieg de deur uit, met mijn broek niet helemaal opgetrokken. Als ik weer bij de binnenplaats ben, dankbaar dat niemand me heeft zien rennen, buig ik me voorover omdat ik een steek in mijn zij voel. Ik moet terugdenken aan vroeger, aan school, toen we allemaal ongelooflijk veel rondjes om het huizenblok moesten rennen, met fluorescerende hesjes die afstaken tegen de donkere wintermiddagen. Het was een ambitieuze meisjesschool en deze rondjes gaven ons de kans om te bepalen wie het hoogst op de ladder stond, volgens Darwins principe van survival of the fittest. Het was een training én een voorbereiding voor later, als we opnieuw moesten concurreren als advocaten, artsen, stadsbewoners en forenzen met zachte handen en nog zachtere akte-tassen. Toen al wist ik dat dit soort competitie niets voor mij was. Ik bleef het wel proberen, liep rondje na rondje, met een gezicht zo rood als een tomaat en steken in mijn zij, terwijl meisjes giebelde en ik de koude, vochtige Engelse lucht tot in mijn botten voelde.

Ik kom op adem en kijk naar het heldere kaarslicht van de eet-